I. ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

УДК 334.726+339.727.22

ТЕНДЕНЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК В УКРАЇНІ В ПЕРІОД СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Т. В. Шталь, кандидат економічних наук;
Н. В. Бархатова; І. О. Дубовик

Світова фінансова криза 2008–2009 рр. змусила всіх суб'єктів господарського життя переглянути свої статті доходів і витрат, з метою найефективнішого використання ресурсів задля виживання в цій складній ситуації. Аналіз інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК) на території України констатує збільшення обсягів залучених прямих іноземних інвестицій в українську економіку в 2009 р. Необхідність визначення причин, які зумовили тенденцію до зростання обсягів прямих іноземних інвестицій транснаціональних корпорацій в українську економіку за умов світової фінансової кризи, зумовила актуальність проведеного дослідження.

Загальні аспекти інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій досліджували такі науковці, як А. А. Семенов, Е. Л. Савченко, І. А. Палінська, О. Я. Попович, Л. В. Фріткін та ін. Автори першочергову увагу приділяють аналізу тенденцій діяльності ТНК та впливу інвестиційних потоків на економіку приймаючої країни. На нашу думку, доцільно також розглянути передумови утворення тенденцій інвестиційної діяльності, які спричиняють нехарактерні наслідки за певних умов інвестування [1, 2, 3, 4, 6].

Мета дослідження у цьому контексті полягає у виявленні основних тенденцій інвестиційної діяльності ТНК в Україні в умовах світової фінансової кризи.

Суттєве зростання ролі іноземних інвестицій в економічному розвитку держав світу стимулює боротьбу країн за приплив іноземних інвестицій. Для України, як і для будь-якої молодої держави, яка має намір стабілізувати свою економіку та поступово завоювати «не останнє» положення на світовій арені, досить актуальною є проблема залучення іноземних інвестицій. Досить потужні можливості щодо інвестиційних вливань мають великі транснаціональні компанії, роль яких за сучасних умов безпосередньо зростає.

Аналізуючи статистичні дані Держкомстату України, викликає цікавість тенденція до зростання прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у контексті світової фінансової кризи. Наявність зростання прямих іноземних інвестицій є позитивною тенденцією для розвитку економіки та з загостренням фінансової кризи залучення іноземного капіталу здаються сьогодні нереальними. Подібна проблема непокоїть бізнес-

© Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. – № 1 (40). – 2010.

менів в усьому світі. Тому Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) нещодавно опублікувала огляд «Перспективи світових інвестицій на 2009–2011 рр.», у якому міститься аналіз трендів розвитку прямих іноземних інвестицій у різних країнах і регіонах, а також галузях економіки. Вважаємо за потрібне зупинитися на дослідженні цього огляду більш детально [8].

В основі огляду використано результати співбесід з провідними фахівцями 241 ТНК світу, проведених ЮНКТАД і аудиторською компанією PricewaterhouseCoopers серед топменеджерів найбільших ТНК. Аналіз потоків прямих іноземних інвестицій показав, що в 2007 р. був зафіксований пік прямих іноземних інвестицій, більше 70 % яких вклали ТНК, який становив 1,94 трлн дол. США, а в 2008 р. цей показник становив уже 1,66 трлн дол. США. В загальному потоці ПІІ країнам з перехідною економікою перепала незначна частка: в 2007 р. – 51,2 млрд дол. США, а в 2008-му – на 13,9 % більше, тобто 58,3 млрд дол. США [4]. Необхідно підкреслити, що здебільшого в таких країнах ТНК віддавали перевагу поглинанню, тобто скуповуванню компаній і повному контролю над ними. Незважаючи на те, що 2008 р. вважається негативним періодом для міжнародних злиттів і поглинань, порівняно з 2007 р. їх обсяг скоротився на 29,1 %, до 1,2 трлн дол. США (табл. 1). Світові інвестори стали набагато обережнішими та вимогливішими до інвестиційних пропозицій. Більшість ТНК вимушені списувати борги, ліквідувати «змертвілий» капітал у країнах, де вони вже давно працюють [7].

Таблиця 1

Приток ПІІ і кількість міжнародних злиттів і поглинань у регіонах і деяких країнах у 2007–2008 рр. (млрд дол. США)

Регіон/країна	Приток ПІІ			Міжнародні злиття та поглинання		
	2007 р.	2008 р.	Темпи росту, %	2007 р.	2008 р.	Темпи росту, %
Світ	1940,9	1658,5	–14,5	1699,8	1205,4	–29,1
Розвинуті економіки	1341,8	1001,8	–25,3	1504,1	998,3	–33,6
Європа	920,9	559,0	–39,3	859,4	561,4	–34,7
США	232,4	320,9	37,8	389,2	318,2	–18,2
Японія	22,5	19,0	–15,6	24,6	19,5	–20,6
Економіки, що розвиваються	512,2	549,1	7,2	161,6	182,1	12,7
Перехідні економіки	86,9	107,6	23,8	34,1	24,9	–27,0

Наприкінці 2008 р. на ПІІ значно позначилась світова криза. Зазначимо, що, на думку Э. А. Савченко, ТНК не впевнені сьогодні у своїй спроможності здійснювати інвестиції за кордон. Як наслідок, країни потребуючі ПІІ стикнулися з серйозними проблемами в залученні капіталів [2].

За результатами опитування проведеного аудиторською компанією «Pricewaterhouse-Coopers» і міжнародною організацією ЮНКТАД, серед топ-менеджерів найбільших 241 ТНК світу, негативний вплив кризи на свої інвестиційні програми та розмір інвестованого капіталу визнали 85 % респондентів. Серед них 37 % вважають такий вплив «дуже негативним», що значить повне закриття ряду програм. Майже 90 % респондентів вельми песимістично оцінюють перспективи ПІІ в 2009 р. На думку Л. В. Фридкина, найбільш несприятливими факторами для ПІІ в короткостроковій перспективі є [4]:

- поглиблення рецесії у світовій економіці, в тому числі через коливання цін на нафту і основні сировинні товари;
- зростання фінансової нестабільності, в тому числі ненадійність фінансових інститутів, падіння довіри до них, нестабільність відсоткових ставок;

• зростання протекціонізму в зовнішній торгівлі, який впливає на умови інвестування.

На думку авторів, подані чинники яскраво ілюструють ситуацію, що склалася на світовому інвестиційному ринку, та в розрізі дослідження тенденцій інвестування в українську економіку наведені чинники варто доповнити. Слід звернути увагу на такий аспект взаємодії, як здатність влади тримати ситуацію під контролем за рахунок політичної стабільності в країні та довіри громадян владі. Цей аспект є досить важливим для функціонування держави, як ефективної економічної системи та для втілення антикризових заходів.

За оцінками ЮНКТАД і аудиторської компанії «PricewaterhouseCoopers», 58 % опитаних скорочують у 2009 р. свою інвестиційну діяльність за кордоном, а більше 30 % – згортають її. Ніхто з респондентів не розраховує на виправлення ситуації в економіці в 2009 р., 10 % сподіваються на зростання в 2010 р. Біля 45 % управлінців ТНК оптимістично оцінюють розвиток економіки та майбутніх ПІІ в середньостроковій перспективі (2010–2011 рр.). При цьому лиш 48 % опитаних готові направити половину своїх інвестиційних ресурсів закордон. Таким чином, можна сказати, що Україна саме потрапила під статтю інвестиційних витрат цих 48 % респондентів. Незважаючи на те, що половина учасників опитування вважали що, витрати на ПІІ для інвесторів зростуть, а через це інвестувати «дома» набагато дешевше та надійніше [4, 7].

У контексті відзначених змін в інвестиційному процесі однією з головних причин скорочення інвестиційної активності ТНК можна визначити рівень ризику, що виникає при здійсненні ПІІ. Оскільки наразі навіть у країнах з глибокими традиціями корпоративного управління, важко оцінити фінансовий стан деяких підприємств і тим більше перспективи їх розвитку. Якщо ж інформація про діяльність підприємств викликає сумніви, зважаючи на відмінність національних стандартів бухгалтерського обліку від міжнародних і відсутності узгодження національної звітності з міжнародними стандартами, імовірність залучення традиційних ПІІ знижується ще більше.

Слід відмітити, що відновлення обсягів ПІІ, на думку експертів ЮНКТАД, очікується не раніше 2011 р. Однак більшість респондентів вважають, що це буде лише повернення до рівня 2008 р. При цьому найбільш привабливими для ПІІ будуть Китай, США, Індія, Бразилія, Росія Великобританія, Німеччина, Австралія, Індонезія, Канада, В'єтнам, Мексика, Польща і Франція. В перспективі в десятку найбільш привабливих для інвестицій країн увійдуть Росія, Україна, Польща і Чехія.

Згідно з оглядом ЮНКТАД, існують певні умови, за яких ТНК будуть вкладати інвестиції за кордон. Більшість ТНК готові збільшити інвестування в не фінансові активи: партнерство, ліцензування, франчайзинг. Це пов'язано з тим, що корпорації більше не бажають брати на себе ризики, пов'язані з володінням частками в статутних фондах підприємств, а також їх кредитуванням. Основними факторами впливу на приток ПІІ експерти вважають: розмір ринку, темпи його росту, наявність постачальників і покупців, доступ на міжнародні та регіональні ринки, а також стабільне економіко-політичне середовище в країні, яка приймає інвестиції. Автори вважають за доцільне доповнити вищеподані фактори таким показником, як ціна ресурсів, бо ефективність виробництва, конкурентоспроможність продукції та якість товарів і послуг залежать від якості ресурсів, і відповідно від вартості, тобто ціни ресурсів.

На думку експертів інвестиційного відділу української компанії управління активами «Бонум-Груп», через появу кризових явищ іноземним інвесторам стало більш вигідно розміщувати виробничі потужності в Україні [1]. Послаблення місцевих виробників, дуже здешевлена в доларовому еквіваленті робоча сила, земля і будматеріали стимулюють іноземного інвестора до стратегічних вкладень в Україну саме зараз. Найбільш вигідними варіантами для капіталовкладень є експортоорієнтовані (через здешевлення гривні) та імпортозаміщуючі (через подорожчання іноземних товарів) підприємства [5].

Таким чином, автори прийшли до висновку, що вигідність розміщення вищеназваних підприємств на території України та дешевизна виробничих ресурсів зумовили приплив капі-

талу – інвестицій, а отже, збільшення обсягу залучених прямих іноземних інвестицій.

Порівнявши погляди Міжнародної організації з питань торгівлі й економічного розвитку та Української компанії управління активами на тенденції до зростання обсягів прямих іноземних інвестицій у період світової фінансової кризи, автори дійшли висновку, що така тенденція має право на існування в економічній практиці. Саме таку ситуацію можна спостерігати в українській економіці (рис. 2). З рис. видно, що на початок 2009 р. обсяг залучених ПІІ становив 35,7 млрд дол. США, на 01.04.2009 р. приріст відносно початку року становив 2,2 %, тобто 803 млн дол. США, на 01.07.2009 р. – 6,1 %, або 2,2 млрд дол. США, а на 01.10.2009 р. – 8,1 %, або 2,9 млрд дол. США [5].

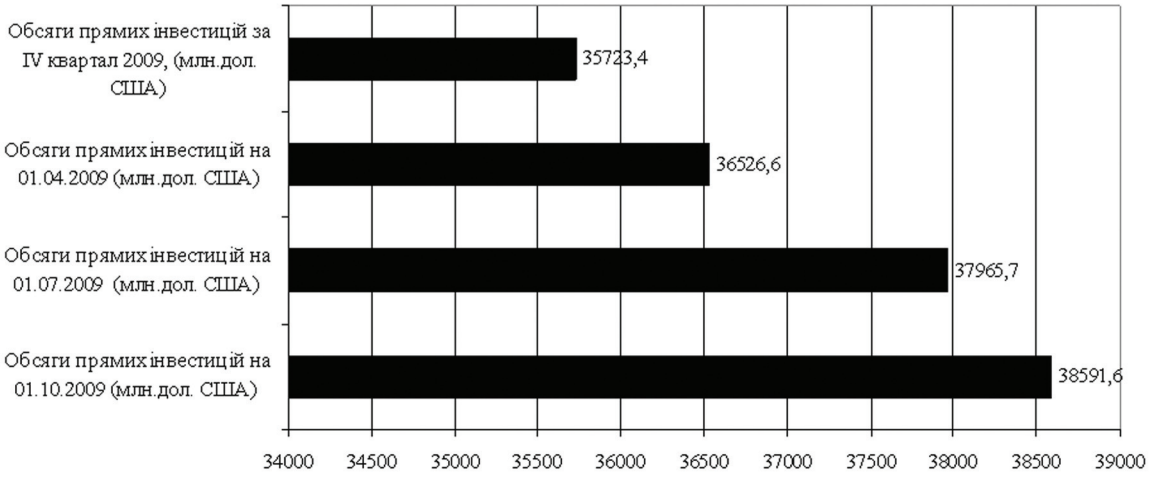

Рис. Динаміка обсягу залучених ПІІ в Україну за три квартали 2009 р.

На нашу думку, причинами виникнення такої ситуації є особливість інвестиційних відносин між ТНК і Україною, яка полягає саме в таких формах співробітництва як партнерство, ліцензування і франчайзинг. Не менш важливим є факт здешевлення факторів виробництва (земля, праця, капітал) через 45 % девальвацію гривні по відношенню до долара, який дозволяє ТНК вигідно розміщувати виробництво на території України та інвестиції на проведення Євро-2012. Всі ці фактори в поєднанні призвели до тенденції збільшення обсягів прямих іноземних інвестицій в економіку України. Також необхідно врахувати вигідність розміщення експортоорієнтованих і імпортозаміщуючих підприємств на території України, що також є фактором залучення ПІІ, через інвестиційну стратегію злиттів і поглинань.

Отже, проведене дослідження доводить можливість росту економічних показників в окремій країні чи у регіоні в умовах світової фінансової кризи за певних стимулюючих умов. Підсумуємо вищезазначене. Досліджено два погляди (міжнародної організації ЮНКТАД та української компанії управління активами «Бонум-Груп») щодо аналізу інвестиційної ситуації в світі та Україні; розглянуто чинники зменшення обсягів ПІІ і доповнено їх чинником політичної стабільності та проаналізовано фактори, які стимулюють залучення ПІІ від ТНК, а також враховано додатковий фактор – ціна ресурсів; обґрунтовано доцільність залучення іноземного капіталу у вигляді інвестицій через інвестиційну стратегію злиттів і поглинань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Палійська І. А. Надходження інвестицій в економіку / І. А. Палійська // Формування ринкової економіки в Україні / Бережанський аграрно-технічний інститут. – 2009. – Вип. 19 : Оцінка залучених іноземних інвестицій у вітчизняну економіку. – С. 397–401.
2. Савченко Э. А. В последние годы ТНК стали

основными / Э. А. Савченко // Экономика и право. – 2007. – Вып. 2: Анализ инвестиционной деятельности транснациональных корпораций в Украине: проблемы и перспективы. – С. 293–301.
3. Семенов А. А. Діяльність ТНК в Україні / А. А. Семенов // Економічні науки / Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. – 2007. Вип. 12 : Діяльність ТНК в Україні та їх вплив на економічний розвиток країни. – С. 123–131.
4. Фридкин Л. В. Инвестиций три года ждут : Рост иностранных инвестиций, в том числе прямых / Л. В. Фридкин // Экономическая газета – 2009. – 1 сентяб.
5. Кризис может привлечь в Украину иностранное производство [Електронний ресурс] // ЛигаБизнесИнформ. – 2009. – 1 окт. – Режим доступу : http://elvisti.com/node/85787
6. Попович О. Д. Сьогодні світ опинився на порозі [Електронний ресурс] / О. Д. Попович // Наукові конференції. – 2008. – 13 квіт. – Режим доступу : http://intkonf.org/odinskiy-ti-lipka-vyu-kitsan-os-popovich-od-mistse-transnatsionalnih-korporatsiy-u-svitoviy-ekonomitsi/
7. Статистична інформація за звітом ЮНКТАД «Світова інвестиційна діяльність» [Електронний ресурс]. – Електронні текстові дані (209556 байт). – Режим доступу : http://www.unctad.org/Templates/webflyer.asp?docid=10502&intItemID =2068&lang=1
8. Статистична інформація щодо основних показників соціально-економічного, демографічного розвитку України [Електронний ресурс]. – Електронні текстові дані (109056 байт). – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua

УДК 331.542+331.522

РЕГУЛИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-КВАЛИФИКАЦИОННОЙ СТРУКТУРЫ НАЦИОНАЛЬНОГО РЫНКА ТРУДА НА ОСНОВЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА КЛАССИФИКАЦИИ ЗАНЯТИЙ

Н. Н. Волкова, кандидат технических наук;
Л. Б. Волошко, кандидат педагогических наук

Мировой опыт развития экономики постоянно подтверждает всевозрастающее значение кадрового потенциала, качественное состояние которого является определяющим фактором развития экономики страны [3]. Эффективное функционирование российского рынка труда в условиях мирового кризисного экономического спада невозможно без государственного регулирования качества кадрового потенциала.

Как известно, основой для оценки, управления и развития человеческого капитала страны является национальный классификатор занятий, имеющий многофункциональное назначение. Вместе с тем, мировая практика показывает, что сущность, содержание и функциональные свойства классификаторов занятий существенно изменились и расширились. В связи с этим возникает закономерный научный и практический интерес к разработке рекомендаций по совершенствованию профессионально-квалификационной структуры национального рынка труда и рынка рабочей силы. Актуальность темы исследования обусловлена также необходимостью анализа методологических подходов Международной стандартной классификации занятий (МСКЗ 2008 года), выявления внесенных изменений с целью изучения возможности их применения